

EXPOZIȚIE: CREDINȚĂ ȘI TRADIȚIE (TEMATICĂ)

Varvara M. MĂNEA NU, Cornelia BALACI

Morala divină a sărbătorilor pascale pentru creștini este aceea că schimbarea lumii, în condițiile societății în care trăim, nu se realizează prin violență, ci, așa cum ne-a arătat însuși Mântuitorul lumii - Iisus, prin reconciliere și iertare. La nivelul trăirilor comunitare, această sărbătoare constituie o formă aleasă de manifestare a solidarității. Expoziția prezintă obiecte și aspecte care exprimă credința românilor pe care aceștia au primit-o încă de acum 2000 de ani de la Sf. Apostol Andrei, fiind printre cei mai vechi creștini în Europa. Prin tradiție, această credință românii o împărtășesc și azi. Tematica ei se concentrează pe ideea simbolurilor hristice, a simbolurilor credinței și a figurii Mântuitorului. Adorarea crucii - altarul pe care a fost jertfit Iisus - și icoana - fereastră spre credință sunt elemente - ce caracterizează pe creștini, a căror învățătură sau credință a fost întemeiată de Iisus Hristos, iar învierea lui a fost un eveniment unic în istorie. De aceea, acesta este personajul central, expoziția marcând momente importante ce au premers unicul eveniment al ÎNVIERII.

DESFĂȘURAREA EXPOZIȚIEI

MODULUL 1- icoană Maica Domnului - icoană Maica Domnului cu pruncul- text:

Maria - mama lui Iisus și mireasă a duhului Sfânt. Atotputernică și rugătoare pentru toți oamenii, Maica Domnului este mult venerată de credincioși. Imaginea ei ocupă un loc preponderent, atât în tematica icoanelor, cât și în fresca bisericilor.

- text: „Îngerul i-a zis și iată că vei rămâne însărcinată și vei naște un fiu, căruia îi vei pune numele Iisus. El va fi mare și chemat fiul celui prea Înalt și împărăția lui nu va avea sfârșit.” (Evanghelia după Luca.)

- uși împărătești cu scena „Bunavestire”

- text: **Blagoveștenia, Bunavestire** (25martie) simbolizează începutul mântuirii neamului omenesc. În această zi, arhanghelul Gavril i-a vestit Fecioarei Maria că este învrednicită de Dumnezeu să fie născătoarea **MÎNTUITORULUI LUMII**. Dezlegarea la pește acordată de biserică în această perioadă de post, ce premerge

sărbătoarea **ÎNVIERII**, atestă preluarea în creștinism a unui străvechi simbol al renovării.

- text: În primele secole ale creștinismului peștele era emblema lui **HRISTOS**. Poporul nostru consideră această sărbătoare tot atât de importantă ca și **PAȘTELE** și crede că mîncînd pește, în acest praznic, va fi întregul an sănătos ca peștele.- Obiecte (imagini ale acestora) ceramică, opaițe pe care apare simbolul creștin „peștele”, **MODULUL 2 Personalitatea lui Iisus Mîntuitorul**

- text: **IISUS HRISTOS A MARCAT ISTORIA OMENIRII. TIMPUL ȘI ISTORIA MĂSOARĂ EVENIMENTELE ÎN FUNCȚIE DE NAȘTEREA SA. SE CONSIDERĂ CĂ EL A FOST UN MARE ÎNVĂȚĂTOR ȘI ÎNTEMEIATORUL ÎNVĂȚĂTURII CREȘTINE.**

- text: Nașterea lui Iisus, denumită popular Crăciun, se sărbătorește în fiecare an la 25 decembrie.

- icoană cu „Nașterea Domnului”.

- icoană cu „Botezul lui Iisus”

- text: Practica botezului pruncilor în primele săptămîni de viață capătă semnificația curățirii de păcatul strămoșesc și intrarea în comunitatea creștină.

- icoană „Deisis”

- icoană „Deisis”(variante)

- text: Mărturie de viață artistică și istorică, icoana venerată de creștini este un document al trecutului nostru prin situarea în

contextul cultural al epocii pe care o ilustrează. Oglindind spiritualitatea lumii medievale, icoanele rămîn peste veacuri opere de înaltă concepție artistică și desăvîrșire tehnică, prețioase tezaure de moștenire a poporului român.

- text: **CREDINȚA A FOST RĂSPÎNDITĂ ÎN LUME DE SFINȚII APOSTOLI**

- text: Sfîntul Andrei l-a însoțit pe Mesia, Iisus Hristos, în țara Sfîntă, asistînd la toate minunile, alături de ceilalți apostoli, pînă la răstignire. A plecat apoi să răspîndească cuvîntul Evangheliilor, fiind primul propovăduitor la Geto-Daci, în zona Dunării de Jos, în țările din jurul Mării Mediterane, Serbia, Macedonia, Crimeea. A fost răstignit pe o cruce în formă de X, care se numește și crucea Sf. Andrei.

- icoane cu Sf. Apostol Andrei

- text: Învățătura creștină se află în cărțile sfinte, Biblia, Evangheliile, Apostolul.

- exemplare de cărți bisericești ce cuprind Învățătura Creștină- Evanghelia - Biblia

- text: **GRĂUNTELE DE GRÎU ESTE UNUL DIN SIMBOLURILE VEGETALE ALE LUI IISUS HRISTOS, LUCRU EXPRIMAT SUGESTIV ÎN CREDINȚELE ROMÂNILOR.**

- text: „DUPĂ CREDINȚA ȚĂRANILOR DIN UNELE REGIUNI, DACĂ TE UITI MAI APROAPE LA BOABELE DE GRÎU, VEZI CHIPUL LUI HRISTOS”-LUCIAN

BLAGA

- text: La români, unde grâul se cultivă de milenii și acestuia i se atribuie o origine divină, biserica ortodoxă, de asemenea, a preluat ideea sfințităii grâului și îl sfințește cu litie.

- text: Din grâu se coc pîinle rituale - prescuri, colaci - , care simbolizează trupul lui Iisus.

- forme de pîini rituale

- reprezentări grafice de variante de pîini rituale

- pistolnic

- text:

Pistolnicul este o pecete ce conține, în primul rând, inițialele lui Iisus - IS - HS și vocabula NIKA (învinge), iar, uneori, și alte simboluri care se aplică pe pîinle rituale - colaci, prescuri - sau pe pîinea din care se face sfînta cuminicătură.

MODULUL 3 Momente semnificative ce au premers RĂSTIGNIREA și ÎNVIEREA

- text: Riturile romane Floralia, celebrate primăvara, în cinstea zeiței păgîne Flora, s-au adăugat, probabil, unor rituri de fertilitate similare geto-dacice, constituindu-se printr-un sincretism cu elemente ale credinței creștine într-un ceremonial bine cristalizat la români.

- icoană cu scena ce corespunde sărbătorii de Florii, „Intrarea în Ierusalim”

- text: *Imnul florilor*

(fragmente)

Azi intră -n Ierusalim
Călare pe mînz asin
De popor e așteptat.
Ca un mare împărat.
O minune, O minune

La poartă e-nîmpinat
Toți, Osana, i-au cîntat.
Osana, dintru-nălțime,
Că Hristos împărat vine.
O minune, o minune,

Pruncii cu ramuri în mînă,
Cîntă cu toți împreună
Osana, dintru-nălțime,
Că Hristos Dumnezeu

vine.

O minune, o minune,

- text: „Multi oameni își așternău hainele pe drum, iar alții presărau ramuri (...) Cu toții strigau

**OSANA,
BINECUVÎNTAT ESTE CEL
CE VINE ÎN NUMELE
DOMNULUI”**(Evanghelia după Matei)

- reprezentări iconografice -
„Sărutul lui Iuda”

- „Rugăciunea în Grădina Ghetisimani”

- „Judecarea lui Iisus”

- „Batjocorirea lui Iisus”

- „Drumul Golgotei”

- text: „Cînd au ajuns la locul numit Golgota, care înseamnă «locul căpătîinii» l-au răstignit, i-au împărțit hainele între ei, trăgînd la sorți pentru ca să se îplinească ce fusese vestit prin prorocul care zice «și-au împărțit hainele între ei, și pentru cămașă

au tras la sorți».” (Evanghelia după Matei)

- text: **Epitaf** vâl liturgic specific cultului ortodox. Inițial, servea la acoperirea mesei altarului, ulterior a fost folosit numai pentru procesiunile din „Vinerea patimilor”,- icoane cu scena „Răstignirii”

- text: „Spre seară a venit un om bogat numit Iosif, care era și el ucenic al lui Iisus (pe ascuns pentru că era membru al soborului). El s-a dus la Pilat și a cerut trupul lui Iisus. Pilat a poruncit să i-l dea. Iosif a luat trupul l-a înfășurat într-o pînă curată de in și l-a pus într-un mormînt nou, al lui Iisus, pe care-l săpase în stîncă. Apoi a prăvălit o piatră mare la ușa mormîntului și a plecat.”

(Evanghelia după Matei)

- text: Temă de largă răspîndire în iconografie, „Învierea lui Iisus” capătă o nouă interpretare odată cu Evanghelia Apocrifă a lui Nicodim. Învierea, sub forma coborîrii la limbi, semnifică victoria asupra întinericului, a vieții veșnice pe care o dă credința în Iisus.

- Icoane cu scena „Învierii lui Iisus”

- text: Icoana în cultura tradițională românească este un obiect sacru al oricărei case. prezența ei emanînd forțe de apărare împotriva tuturor relelor din casă.

- text: Icoanele se așază, de regulă, pe peretele de răsărit și alcătuiesc, împreună cu vatra, două centre ce organizează actele rituale și magice din familie. Puterea sacră și apotropaică a

icoanei poate fi întărită și prin aprinderea candelor în intervale de timp sacru sau prin punerea de obiecte considerate apărătoare de rele, cum ar fi ștergarul, florile culese de Sînzien, spice de grâu, salcie de la Florii, busuioc.- text: Busuiocul - o plantă iubită și cîntată de români. Datorită mirosului plăcut și pătrunzător, cît și a proprietăților conservante, se folosește în ritualurile bisericești. Legende populare spun că busuiocul a crescut din părul Mîntuitorului ori din lacrimile Maicii Domnului sau că este o plantă miraculoasă ce a răsărit pe locul unde a fost găsită Sfînta Cruce.

- Icoană cu ștergar, busuioc, spice de grâu

- text: Duminica este a șaptea zi a săptămîinii laice și prima a celei liturgice, fiind închinată Domnului. Învierii lui Iisus. Principala conotație creștină este legată de Învierea în această zi a Mîntuitorului. În tradiția populară românească, ziua de DUMINICĂ, principal și calitativ, aparține sărbătorii și timpului sacru, ea fiind cheia de boltă a săptămîinii.

- text: „Duminica zice poporul vine așa ca o zi luminoasă, e ziua rugăciunii, a florilor și a bucuriei”; și despre copiii născuți în această zi se zice în popor că sunt norocoși.

- text: Ispas este denumirea populară a sărbătorii Înălțării Domnului Iisus Hristos, care cade într-o joi, la a 40-a zi după Înviere. Sărbătoarea creștină a Înălțării Domnului mai are și

elemente ale unor sărbători arhaice, calendaristic, marcînd hotarul dintre primăvară și vară și debutul unor evenimente pastorale precum „punerea oilor pe brînză”.

MODULUL 4 Oul de Paște- text: Componentă esențială a învățaturii creștine. Pastele s-a bucurat de atenție deosebită și în calendarul popular. Este interesant modul cum la nivelul mentalităților, practicile folclorice sau populare dublează ritualurile bisericești legate de Paște și Înviere.

- text: Obiceiul roșitului ouălelor și încondeierii pentru Paște este în joia din Săptămîna Patimilor. Se credea că aceste ouă au calități miraculoase, nu se strică, sunt bune de leac, în legatul vrăjilor, la descîntece, împotriva grindinei și furtunilor în timpul verii.

- text: Tîrnoasele este ziua de miercuri din mijlocul postului Paștelui – popular, se mai numește și sărbătoarea ouălelor, cînd se aleg ouăle bune pentru prăsilă sau pentru vopsit și încondeiat. Cloștile puse pe ouă în ziua de tîrnoase scoteau pui după trei săptămîni, la sărbătoarea centrală a calendarului festiv creștin * Paștele.

- fotografii cu diferite reprezentări de ouă de Paște (din Serbia, Grecia, Slovacia, Polonia, Finlanda)- text, legendă din mitologia românească „Ouăle roșii”: „Iisus, însă așa chinuit cum era s-a aplecat spre maica-sa și a îmbărbătat-o cu vorbe blînde.

Sîngele lui se scurgea picătură cu picătură peste ouale din coș și le-a roșit, iar parte le-a pestrițat numai. Domnul Iisus, cînd le-a văzut, a spus maicii sale: uite, așa să roșiți ouale în cinstea chinurilor mele. Maica Domnului și-a adus aminte de vorbele fiului ei și cînd a aflat că Iisus Hristos a Înviat, de bucurie a roșit ouă și a făcut colaci, pe care i-a împărțit la oamenii nevoiași. De atunci a rămas și obiceiul acesta.” (legendă din mitologia românească, Culeasă de Marcel Olinescu, 1944)- denumiri de motive decorative pe ouăle de Paște:

- brăduțul - călița ocolită - ulițele satului

- buchete de cireș- calea rătăcită, șarpele

- fiarele plugului

- cîrligele ciobanului- cocoșul

- soarele

* reprezentări grafice de detalii ale acestor motive decorative

- ouă încondeiate cu diferite motive decorative:

- ouă din Oboga

- ouă din Bucovina

- ouă din fondul Bistrița

- ou cu motivul decorativ „cocoșul”

- taler de Horezu cu motiv decorativ „cocoșul”

* text: Cocoșul în simbolistica creștină semnifică lumina și inteligența supremă ce vine de la Dumnezeu și apare ca o emblema a lui Iisus Hristos. Efigia lui apare în ornamentica populară

ca element apotropaic, împotriva spiritelor rele, bolilor, de aceea apare, adesea, pe turele bisericilor sau a clopotnițelor.

- ou cu motivul „șarpelui“, „calea rătăcită“

- variante de reprezentări grafice ale motivului „calea rătăcită“

- text: Șarpele

- motiv decorativ încondeiat pe oul de Paște, asemănător constelației cu același nume. În cultura populară, este cunoscut și sub denumirea de „Calea rătăcită“; motivul indică drumul întortocheat pe care ar merge neliniștite sufletele oamenilor păcătoși, în așteptarea judecății de apoi.

- ou cu motivul soarelui

- text: Soarele - motiv ornamental încondeiat pe oul de Paște, simbolizând o zeităate venerată încă de la sfârșitul neoliticului - „Marele Zeu“. În cultura populară s-a identificat cu Iisus Hristos.- reprezentare grafică de variantă a motivului solar încondeiat pe oul de Paște- reprezentare grafică a motivului decorativ „srachina“- text: Srachina - motiv ornamental desenat pe oul de Paște reprezentând recipientul de lut cu același nume - imagine plastică a boltei cerești.

- taler cu ouă roșii simple - „merișoare“

- text: Merișoare

- denumirea ouălelor de Paște vopsite de obicei într-o singură culoare, de obicei, roșie.- ou pictat cu scena sacrificiului mielului

- text: Obiceiul sacrificiului mielului la Paște, cunoscut românilor de pretutindeni, a preluat și păstrează

multe elemente de la sacrificiul precreștin al mielului, la 23 aprilie, când începea anul nou pastoral.- frunze cu coji de ouă consumate de Paște

- text: Blajinii - personaje din mitologia românească, spirite preponderent benefice, alcătuind o adevărată populație de oameni credincioși, ce trăiesc pe tărîmul de dincolo, care au o sărbătoare, o dată pe an, denumită Paștele Blajinilor. După calendarul popular, ea cade fie în prima sîmbătă după Paște, fie în a doua luni după înviere, cînd acestora li se trimite ofrande rituale pe apă, mai ales cojile ouălelor consumate de Paște.

- text: Existența Blajinilor ar fi o reminiscență a unui străvechi cult al morților și strămoșilor, care aidoma strămoșilor mitici ajută la generarea ploilor, recoltelor îmbelșugate, fertilității în general.

MODULUL 5 Ilustrarea simbolului creștin „crucea“

- cruce de mînă

- pistolnic cu cruce

- imagini de diferite cruci, confecționate din diferite materiale

- text: Crucea este unul din simbolurile fundamentale ale creștinismului, dar cariera magico - simbolică este anterioară răspîndirii învățurii lui Iisus Hristos. Simbolul crucii este răspîndit aproape pe toate continentele ca variantă a „arborelui lumii“

- centru energetic, simbol al altemanței vieții și morții.

- text: Cruci de mînă de dimensiuni de pînă la 50 cm., executate din lemn, sculptate cu scene religioase, uneori, ferecate cu metal prețios, avînd brațul inferior cu un

miner, folosite în timpul slujbelor ortodoxe. Artă medievală românească este ilustrată de numeroase cruci de mină adevărate capodopere ale genului.

- text: Ziua Crucii, Înălțarea Sfintei Cruci sau Cîrstovul Vîilor - 14 septembrie -sărbătoare instituită de biserică în amintirea aflării crucii pe care a fost răstignit Iisus Hristos. În calendarul popular, această sărbătoare creștină s-a suprapus peste o seamă de obiceiuri străvechi cu caracter agrar în special, legate de cultura și mitologia vitei de vie. În Oltenia și Muntenia, în această sărbătoare se derulează ritualul începerii culesului strugurilor. Cu această ocazie, viticultorii își dăruiau reciproc, cu mîndrie, din roadele vitei de vie care este considerată simbolul vieții și bucuriei de a trăi din roadele cârda se face și singele Domnului.

- fotografie cu troiță la rîseruce

- text: În credințele românilor crucea este asimilată cu divinitățile tutelar ale neamului, ca în cazul troitelor, care apără și purifică de forțele malefice rîserucele și drumurile. În cultura tradițională românească, crucea sau semnul crucii e un apotropeu, amulet, talisman, gest magic de apărare împotriva răului, indiferent de unde ar veni.

MODULUL 6 - sfeșnice -
imagini de detalii de sfeșnice,
candle, cădelnițe -candle

- panaghia

- text: Sfeșnicul susține
luminarea, a cărei lumină este

simbolul sintezei spiritului și materiei. Creștinismul a preluat luminarea și lumina ei ca element de cult, din antichitatea greacă și romană. Ea semnifică credința celui ce o ține în mînă, fiind în același timp simbolul sufletului îndreptat spre Dumnezeu.

- text: Legenda luminării „O
sfință Măică Precurată

Nu fi supărată

Că din lacrimile

Care le-ai vărsat pentru
mine,

Au să se facă albine

Să culeagă de pe flori

Miere și oară Să ducă în
săbători Creștinii sorocavite și
luminării la sfintele biserici Ca să
pomenească Numele meu și al tău.
„În căutarea lui Iisus” (Din mitologia
românească, legendă culeasă de
Marcel Olinescu, 1944)

- text: Fumul de tămîie este
un agent de legătură dintre pămînt și
divinitate, alungă spiritele rele, ferește
de primejdii și nenorociri.

- text: Cădelnița - recipient
din metal utilizat pentru fumigații cu
tămîie în cultul creștin.

- text: Panaghia - obiect
liturgic caracteristic cultului ortodox,
alcătuit din două discuri, adesea,
bogat ornamentate, unite printr-o
balama în care se pîstra panaghia
(bucată de prescură din care se mîncea
în prima zi după paște).

- text: Potir – vas liturgic
alcătuit dintr-o cupă suspendată pe
un suport, folosit atît în cultul
ortodox, cît și în cel catolic.